

„Guvernare și democrație în Moldova” este un e-jurnal bilunar realizat de Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT, care ia în discuție calitatea guvernării și reflectă evoluția proceselor politice și democratice în Republica Moldova. Publicația apare cu sprijinul financiar din partea Ministerului Afacerilor Externe al Regatului Unit al Țărilor de Jos, în cadrul proiectului “Promovarea Bunei Guvernări prin Monitorizare”. Opiniile exprimate în articolele publicate nu reprezintă, în mod necesar, și punctul de vedere al finanțatorului. Responsabilitatea pentru veridicitatea celor afirmate aparține exclusiv autorilor articolelor.

CUPRINS

I. ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR PUBLICE.....	2
PARLAMENT	2
1. Numiri. Demisii.....	2
2. Acte legislative	2
GVERN	4
1. Hotărâri	4
2. Dispoziții.....	4
3. Ședințe. Declarații.....	4
<i>Ședință cu organele de drept</i>	4
<i>Vizită la zimbri</i>	5
II. POLITICI ECONOMICE.....	6
1. Prețurile și inflația.....	6
<i>Inflația în expansiune</i>	6
<i>Eventuale prognoze</i>	6
2. Piața valutară	7
<i>Cursul de schimb provoacă „dureri de cap”</i>	7
3. Macroeconomie	7
<i>Bilanțul negocierilor cu FMI</i>	7
<i>FMI recomandă plafonul privind modificarea internă a cheltuielilor</i>	8
III. TRANSNISTRIA	9
<i>Premise pentru reluarea negocierilor în format „5+2”</i>	9
<i>Smirnov i-a cerut socoteală șefului diplomației transnistrene</i>	9
<i>Alegerile prezidențiale din Transnistria vor avea loc pe 11 decembrie 2011</i>	10
<i>Congresul partidului majoritar „Obnovlenie” a decis participarea în alegerile prezidențiale</i>	10
<i>Înrăutățirea situației economice</i>	11
<i>Eliberarea jurnalistului Ernest Vardanean din închisoare</i>	11
IV. RELAȚII EXTERNE.....	12
1. Integrare europeană	12
<i>Ședința Consiliului de Cooperare Uniunea Europeană-Republica Moldova</i>	12
<i>Lansarea Forumului UE – Moldova</i>	13
<i>Un pas mai aproape de începutul negocierilor asupra Acordului privind un spațiu aerian comun între UE și Moldova</i>	13
<i>Moldova va participa la EURONEST</i>	13
<i>Ședințele comitetelor de evaluare a Acordului de readmisie și a Acordului de facilitare a regimului de vize</i>	14
2. Cooperare bilaterală	14
<i>Republica Moldova-Ucraina</i>	14
2. Cooperare multilaterală	14
<i>Republica Moldova-NATO</i>	14
<i>Republica Moldova–Consiliul Europei</i>	15
V. COMENTARII.....	16
Criza constituțională: Responsabilități și consecințe	16

La această ediție au contribuit: Igor Boțan, Corneliu Gurin, Elena Prohnițchi, Iurie Gotișan

I. ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR PUBLICE

PARLAMENT

1. Numiri. Demisii

- Mihai Godea este exclus din componența și din funcția de președinte al Frațiunii PLDM, precum și din funcția de membru al Biroului permanent;
- Valeriu Streleț este ales președinte al Frațiunii PLDM;
- Tudor Deliu este ales vicepreședinte al Frațiunii PLDM;
- Simion Furdui este desemnat membru al Biroului permanent;
- Lilian Zaporojan este validat în calitate de deputat pe lista PLDM;
- Anatolie Ghilaș (PDM) a demisionat din funcția de deputat, în legătură cu numirea sa în funcție de director al Agenției Relații Funciare și Cadastru.

Parlamentul a numit 3 noi membri ai Consiliului Coordonator al Audiovizualului:

- Dinu Ciocan;
- Nicolae Damaschin;
- Mariana Onceanu-Hadârcă.

Deputații au confirmat membrii:

- grupurilor parlamentare de prietenie;
- delegațiilor Parlamentului Republicii Moldova în organizațiile parlamentare internaționale.

2. Acte legislative

Legea pentru completarea Codului de Executare. Conform modificărilor, în lista veniturilor care nu pot fi urmarite judiciar au fost incluse alocațiile sociale de stat și partea pensiei în mărimea cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real.

Hotărîrea cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2011 – 2014. Este aprobat Planul și se obligă autoritățile publice vizate să întreprindă măsuri pentru realizarea lui. Guvernul urmează să informeze anual Parlamentul despre măsurile întreprinse în vederea executării prevederilor, iar Comisia parlamentară pentru drepturile omului va exercita controlul continuu asupra îndeplinirii Planului național de acțiuni și va informa periodic Parlamentul despre gradul de realizare a acțiunilor prevăzute.

Hotărîrea privind modificarea Hotărîrii cu privire la constituirea Comisiei de anchetă (cazul licenței pentru cazinouri). La 15 aprilie Parlamentul a format o Comisie de anchetă privind elucidarea circumstanțelor votării și semnării Legii pentru modificarea și completarea Legii privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, care trebuia să prezinte Parlamentului concluziile sale, în termen de până la 30 de zile. Cu 2 zile înainte de expirarea termenului pentru prezentarea concluziilor, membrii Comisiei au invocat existența unui volum c0onsiderabil de acte ce trebuie cercetate și un număr mare de persoane ce urmează a fi audiate. Parlamentarii au extins cu 30 de zile termenul prezentării concluziilor Comisiei.

Hotărîrea privind aprobarea destinațiilor utilizării mijloacelor Fondului de subvenționare a producătorilor agricoli. Conform documentului aprobat, suma de 250 milioane lei se repartizează spre administrare în următoarele scopuri:

- stimularea creditării producătorilor agricoli de către băncile comerciale, organizațiile de microfinanțare și asociațiile de economii și împrumut;
- stimularea asigurării riscurilor de producție în agricultură;
- stimularea investițiilor pentru înființarea plantațiilor multianuale;
- subvenționarea investițiilor pentru producerea legumelor pe teren protejat (sere de iarnă, solarii, tuneluri);
- stimularea investițiilor pentru procurarea tehnicii și utilajului agricol, echipamentului ce formează sisteme de irigare, precum și sisteme antiîngheț și instalații antigrindină;
- susținerea promovării și dezvoltării agriculturii ecologice;
- stimularea investițiilor pentru utilizarea și renovarea tehnologică a fermelor zootehnice;
- stimularea procurării animalelor de prăsilă și menținerii fondului lor genetic;
- stimularea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare și procesare;
- subvenționarea producătorilor agricoli prin compensarea cheltuielilor energetice la irigare și desecare;
- subvenționarea utilizatorilor de produse de uz fitosanitar (pesticide) și de fertilizanți (îngrășăminte minerale).

Se mai stabilește că cererile de sprijin financiar din anii 2009-2010 ale producătorilor agricoli care nu au fost achitate din lipsa resurselor financiare, vor fi satisfăcute din contul și în limita fondului de subvenționare a producătorilor agricoli în anul 2011, conform regulamentelor aprobate de Guvern.

Respingerea unui pachet de inițiative legislative anterioare. Deputații au respins circa 20 de proiecte de acte legislative, aflate de mai mult timp pe agenda Parlamentului (din anii 2004-2010), dar care, din diferite motive, nu au fost înainte spre examinare în plenul legislativului.

GUVERN

1. Hotărîri

Hotărîrea pentru aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2011-2013. Documentul prevede peste 90 de acțiuni ce urmează a fi întreprinse de diverse autorități și instituții, din contul mijloacelor bugetare existente, în scopul atingerii a 7 obiective stabilite de Strategie. Serviciul Grăniceri va prezenta Guvernului, anual, pînă la 1 martie, raportul de evaluare a implementării pentru anul precedent a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei.

Hotărîri pentru aprobarea unor proiecte de legi:

- privind Clasificatorul unic la funcțiilor publice;
- privind Strategia Națională anticorupție pe anii 2011-2015;
- pentru modificarea și completarea unor acte legislative (anticorupție);
- pentru modificarea Legii cetățeniei Republicii Moldova;
- pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în scopul implementării pașapoartelor și înregistrării biometrice, pentru implementarea angajamentelor vizînd liberalizare regimului de vize).

Hotărîrea pentru abrogarea Hotărîrii cu privire la sistarea temporară a exportului de grîu. Conform informațiilor prezentate de Ministerul Agriculturii, situația s-a normalizat, rezervele de grîu alimentar sînt suficiente pînă la noua roadă și menținerea restricțiilor nu mai este necesară.

2. Dispoziții

Dispoziție privind sporirea măsurilor de securitate. În legătură cu ultimele evenimente în plan internațional ce vizează combaterea terorismului (anunțarea morții lui Osama bin Laden), Prim-ministrul a emis o dispoziție prin care Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul Grăniceri și Serviciul Vamal vor spori măsurile de securitate în locurile publice, în special la punctele de trecere a frontierei de stat, la Aeroportul Internațional Chișinău, în transportul public de pasageri, la misiunile diplomatice ce activează în Republica Moldova, la instituțiile publice, în alte locuri ce necesită securitate sporită.

Dispoziție privind Planul de acțiuni pentru sărbătorirea Zilei Europei. Planul aprobat prevede 21 de acțiuni ce urmează a fi întreprinse de autoritățile publice centrale în perioada de pînă la 20 mai 2011, Ministerele și alte autorități administrative centrale fiind obligate să prezinte Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, pînă la 6 iunie 2011, rapoarte pe domeniile de activitate.

3. Ședințe. Declarații

Ședință cu organele de drept

Prim-ministrul a convocat în ședință conducerea Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii Generale, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, discuția axîndu-se pe situația criminogenă din țară și acțiunile ce urmează a fi întreprinse pentru combaterea criminalității și asigurarea ordinii publice. Vlad Filat s-a arătat îngrijorat de situația criminogenă din ultima perioadă și a solicitat urgentarea acțiunilor în scopul identificării persoanelor care se fac vinovate de comiterea infracțiunilor. Premierul a atras atenția asupra necesității efectuării unor măsuri

de prevenire și profilaxie și a reiterat necesitatea conlucrării eficiente a structurilor responsabile.

Vizită la zimbri

Prim-ministrul Vlad Filat a vizitat rezervația naturală „pădurea Domnească” din raionul Glodeni și a făcut cunoștință cu condițiile în care trăiesc cei 5 zimbri din rezervație, inclusiv cel mai tânăr pui de zimbru, născut la 6 mai. Filat și-a exprimat bucuria că numărul zimbrilor în rezervație a crescut și a spus că, în timpul apropiat, va efectua o vizită în Polonia, unde va discuta despre posibilitatea aducerii altor zimbri în țara noastră. De asemenea, premierul a menționat că zimbrii trebuie să populeze și alte păduri de la noi din țară. Vlad Filat a mai vizitat și stînca de la Cubani, unde se află o grotă istorică de peste 300 mii ani, formată din corali, stejarii seculari din „Pădurea domnească” și cele 100 de movile care sînt considerate monumente naturale unicate în Europa. În opinia Prim-ministrului, cele trei puncte turistice trebuie să fie incluse în circuitul turistic național.

II. POLITICI ECONOMICE

1. Prețurile și inflația

Inflația în expansiune...

Potrivit [datelor BNS](#) indicele prețurilor de consum (IPC) în aprilie față de martie 2011 a constituit 101,0 %, iar față de aprilie 2010 – 106,5 %. De la începutul anului (în luna aprilie a.c. față de decembrie 2010) prețurile s-au majorat cu 4,3%. Totodată, conform oficialilor de la BNM prețurile vor crește în acest an mai mult decât s-a așteptat. Banca Națională și-a revizuit în creștere prognoza asupra inflației. Potrivit noului raport asupra inflației pe termen mediu, în acest an se așteaptă o creștere a prețurilor de cca 8,5%, față de 7,9%, prognoza fixată în februarie. Și în 2012 prețurile vor crește mai mult decât s-a prognozat inițial. Astfel, prognoza inflației pentru anul 2012 a fost majorată de la 4,5% la cca 6%. Creșterea prețurilor va fi influențată de scumpirea prețurilor la petrol pe piețele internaționale. Acest fapt se va reflecta în prețurile interne prin majorarea prețurilor la produsele energetice importate, dar și în majorarea costurilor de producție. Totodată, și deprecierea dolarului SUA față de moneda europeană va duce la scumpirea produselor importate.

Economia sau sistemul economic în general nu este ceva static. De aceea, revizuirea prognozelor de către banca centrală făcute acum o jumătate de an este ceva firesc. Sîntem într-o perioadă încă de mare incertitudine, de aceea este firesc să se lucreze cu diferite scenarii. Însa chiar și cifra de inflație revizuită de 8,5% pentru acest an de către Banca Națională, după noi pare a fi una mai mult sau mai puțin nerealistă. În pofida unei creșteri economice în 2010, se poate trece foarte ușor în zona negativă, în condițiile unor astfel de șocuri, avînd în vedere că revenirea economiei moldovenești este destul de firavă. Spre exemplu, exportul direct, care a mers relativ bine în 2010, depinde de ceea ce se întîmplă în Europa cu care avem cam 50% din schimburile comerciale. Or, în această zonă, lucrurile nu merg bine, înregistrându-se chiar recesiuni economice în unele țări, datorii suverane, creșterea prețurilor și respectiv a inflației. Factori care mai mult sau mai puțin afectează și piața internă din Republica Moldova.

În plus, și instituțiile financiare internaționale, cum este FMI, la sigur o să-și modifice prognozele în privința Republicii Moldova mai ales ca prognoza acestuia a fost chiar mai optimistă decât cea a BNM, de 7,5%. Economia Moldovei este expusă într-o proporție destul de mare la exterior, iar valoarea comerțului extern are o mare pondere în PIB. Or, dacă Moldova importă producție la greu din afară, respectiv, se poate vorbi și despre o inflație importată. Ultimele scumpiri la gaze, agenții energetici etc. nu au cum să nu se răsfrîngă asupra nivelului inflației, în general, și a consumatorilor, în particular. Am menționat și în unele ediții precedente ale publicației noastre că inflația va fi marea provocare pentru autorități și în funcție de comportamentul acesteia se vor comporta și ceilalți indicatori macroeconomici cu impact pentru publicul larg.

Eventuale prognoze...

Statistica oficială arată că deja după patru luni de zile avem o inflație ce se apropie de 5%. Dacă ținem cont de această dinamică, rata inflației lejer ar putea trece de nivelul de 10% pentru întreg anul. Și chiar dacă în lunile de vară, după cum se știe, s-ar putea înregistra deflație, aceasta nu va salva situația. Mai ales că mai avem încă opt luni depline pentru acest an. S-ar putea ca Banca Națională să intervină pe piață (însă conform legii nu are acest drept, doar în cazuri extreme) și să practice un regim valutar mai mult sau mai puțin dirijat, mai ales pentru a menține inflația în limitele rezonabile și o asemenea situație o putem observa chiar actualmente pe piața valutară - mă refer la aprecierea leului față de

dolar. Dar dinamica cursului în mare parte va depinde și de evoluțiile pe piețele regionale și internaționale, și de viteza cu care țările din zona euro vor ieși din criza actuală, care nemijlocit se va răsfrânge și asupra situației de la noi.

2. Piața valutară

Cursul de schimb provoacă „dureri de cap”...

După o cădere treptată a cursului valutar oficial leu/dolar, acum asistăm la o majorare graduală și susținută a acestuia. În ce privește cursul leu/euro, după ce acesta a căzut brusc acum două săptămîni, de la o zi la alta acesta își schimbă tendința. Creșterea prețurilor din ultima perioadă, acompaniată de aprecierea leului în raport cu moneda euro, are și efecte asupra economiei, dar și a oamenilor de rînd. Pe de o parte devalorizarea leului față de euro și creșterea inflației este de fapt benefică pentru producători și agenții economici, producția acestora fiind în cele din urmă mai scumpă, inclusiv atunci când este destinată spre export, dat fiind faptul că în costul final intră o serie de utilități, surse de materii prime, prețul cărora în ultima perioadă a crescut destul de mult. Astfel, producătorii și exportatorii au câștiguri mai mari și de la devalorizarea leului. Pe de altă parte, dezavantajați sînt consumatorii finali. Respectiv, oamenii vor fi nevoiți să scoată din buzunar mai mulți bani pentru produse, servicii, etc. Însă de unde să-i scoată, odată ce nu s-au anunțat careva majorări, care ar merge în pas cu creșterea prețurilor. Mă refer la majorări de salarii, pensii. Ba mai mult, cred că autoritățile vor încerca să facă chiar niște reduceri de cheltuieli, pentru a nu intra în niște eventuale gropi financiare, greu de ieșit mai apoi. Totodată, cred eu ca stabilitatea leului față de dolar, valuta de care este ancorat leul nostru, este benefică, mai ales pentru a tine în frâu inflația.

3. Macroeconomie

Bilanțul negocierilor cu FMI...

În linii mari rezultatele negocierilor cu misiunea FMI pot fi calificate utile, iar propunerile acestora din urmă în mare măsură relevante. Măsurile fiscale, cum ar fi introducerea unui impozit unic pentru întreprinderile mici și mijlocii de 4%, precum și reintroducerea impozitului pe profit corporativ, acel impozit unic pe întreprinderi, dar la un nivel de 12% și nu 18% cum a fost pînă în 2007, par a fi niște acțiuni să compenseze deficitul de venituri în visteria statului. Sînt, de fapt, niște măsuri firești, odată ce FMI-ul, dar și autoritățile facînd referire la datele statistice, atestă o relansare economică, și se estimează creșteri în mai multe sectoare ale economiei. Astfel că acestea chiar sînt binevenite. Pe de altă parte, în pofida faptului că statistica oficială oferă date optimiste (în particular în industrie) nu trebuie să uităm că sectorul productiv este încă în derută, multe întreprinderi destul de greu revenindu-și după criză. Mai mult, industria are o pondere de ceva mai mare de 12% în PIB unde însă este ocupată nu mai mult de 10% din forța de muncă, iar unele sectoare au înregistrat declin chiar în primul trimestru. Cum trebuie înțeleasă însă revizuirea indicatorilor economici, în creștere, inițial de Guvern, ulterior de către FMI? În primul rînd, Moldova are dificultăți mari în privința amortizării șocurilor (în particular celor externe, cînd vine vorba de efectele unor crize etc.). Însă de cele mai multe ori, aceste dificultăți își au originea și în nivelul său de dezvoltare, în trăsături structurale și instituționale de-a dreptul incompatibile cu actualele reguli de piață dacă vreți. În al doilea rînd, ponderea mare a alimentelor în coșul de consum (în jur de 35%) explică de ce deprecierea leului generează rapid și o inflație mare. Pentru economia autohtonă ponderea relativ mare a comerțului exterior în PIB (+/- 100%) a fost un atu în capacitatea de a rezista la impactul crizei financiare internaționale. Respectiv, revigorarea producției, acompaniată de încasări bugetare mai mari, a împins guvernul dar și FMI să revizuiască nivelul de creștere economică, în creștere. Totuși, cînd ai un model de creștere bazat pe consum (alimentat

de remitențe și satisfăcut prin importuri) și creditare în creștere rapidă, pe împrumuturi externe și investiții adesea speculative, vulnerabilitățile sînt destul de mari.

FMI recomandă plafonul privind modificarea internă a cheltuielilor...

De fapt, cei de la FMI mizează pe reducerea cheltuielilor pe anumite sectoare, mai ales în situații de post-criză, făcîndu-și, să zicem griji, dar totodată atenționînd și guvernul că ar putea apărea probleme privind ajustarea bugetar-fiscală. Viteza de creștere a fost relativ înaltă în ultimii ani, însă consolidarea fiscală are încă pași serioși de făcut. Să nu uităm de nivelul scăzut al încasărilor bugetare care în Moldova este în jur de 38-40%. Avem și o ineficiență mare în sectorul companiilor de stat. Guvernul a fost somat de situație să reducă mai multe cheltuieli în diferite domenii. Spre exemplu, reducerea subvențiilor pentru agricultură; bine, evident că bugetul este sărac, dar nu prea înțeleg faptul că avem o evaziune fiscală enormă, estimată oficial la 15% din PIB, bani de care dacă s-ar fi măcar jumătate adunați ar fi putut direcționați în diverse activități, inclusiv în agricultura. Asta denota faptul că instituțiile statului nu-și îndeplinesc meseria, sau sînt penetrate destul de adînc de scheme corupte. Nu mai vorbim de dezvoltarea regională, de satul moldovenesc care este într-o situație de-a dreptul jalnică. Sînt deci factori pe care politica economică din Moldova nu îi controlează, ceea ce îngreunează copios exercițiul de reformare structurală și instituțională, astfel că fără măsuri radicale ne va fi destul de dificil să obținem rezultate dorite. Bineînțeles, că acestea pe termen scurt sunt dureroase și, evident, cu efecte sociale nedorite, însă pe termen mediu și lung pot da rezultate extraordinare.

III. TRANSNISTRIA

Premise pentru reluarea negocierilor în format „5+2”

În perioada 4-6 mai 2011 Republica Moldova a fost vizitată de președintele Adunării Parlamentare OSCE, Petros Efthymiou. În cadrul întâlnirii cu președintele interimar al Republicii Moldova, Marian Lupa, a fost discutată problema reluării negocierilor pe marginea problemei transnistrene în format „5+2”. Marian Lupa a declarat că în prezent există premise interne și externe pentru reluarea negocierilor, în special după reuniunea 5+2 de la Moscova, preconizată pentru luna iunie. La rândul lui, Petros Efthymiou a declarat că OSCE va acorda și în continuare tot sprijinul în vederea rezolvării diferendului, cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. La 6 mai Petros Efthymiou a vizitat Tiraspolul, unde s-a întâlnit cu liderul transnistrean Igor Smirnov. Petros Efthymiou le-a recomandat liderilor de la Tiraspol să accepte o reglementare politică a problemei transnistrene pe etape, în baza unei tactici a pașilor mici, astfel încât pentru început să fie soluționate un șir de probleme concrete, iar apoi să se treacă la soluționarea problemelor cardinale. De asemenea, președintele Adunării Parlamentare a anunțat că OSCE intenționează să organizeze în octombrie la Stockholm o întâlnire între parlamentarii Moldovei și Transnistriei. Liderul transnistrean a replicat că întâlnirea respectivă trebuie să se desfășoare "fără condiții preliminare". El a mai menționat că partea transnistreană "nu este împotriva desfășurării întreprinderilor și este deschisă pentru dialog", reprezentanții Republicii Moldova fiind cei care creează impediment. În acest context, Smirnov a invocat invitația pe care i-a făcut-o Premierului moldovean, Vladimir Filat, să efectueze o vizită oficială în Transnistria, pe care acesta din urmă a respins-o.

Smirnov i-a cerut socoteală șefului diplomației transnistrene

Liderul transnistrean, Igor Smirnov, a convocat la 11 mai colegiul lărgit al ministerului de externe transnistrean pentru a face bilanțurile activității din 2010. Șeful diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebceak, s-a prezentat darea de seamă, subliniind că „normalizarea relațiilor cu Republica Moldova a fost imposibilă din cauză că acesta se opune tratării Transnistriei ca pe un subiect egal în procesul de negocieri”. În plus, Yastrebceak a menționat că nu este suficient ca Chișinăul să trateze Tiraspolul de pe poziții de egalitate doar la masa de negocieri, ci trebuie să fac acest lucru sub toate aspectele referitoare la relațiile interstatale. Potrivit lui, autoritățile moldovene refuză să recunoască Transnistria drept subiect de drept. În acest context, Yastrebceak afirmă că reprezentanții formatului de negocieri “5+2” sînt cei care pregătesc condițiile pentru reluarea negocierilor oficiale în acest format, în timp ce autoritățile moldovene nu întreprind nimic în acest sens.

Activitatea lui Yastrebceak a fost supusă criticii din partea șefului securității transnistrene, Vladimir Antiufeev, care a menționat că așa-zisele „măsuri de încredere” promovate de Chișinău sar putea solda cu reluarea negocierilor în format „5+2”, iar acest lucru ar putea conduce la revizuirea documentelor semnate între Chișinău și Tiraspol de-a lungul anilor, întrucît reprezentanții occidentali, participanți la formatul „5+2”, vor avea dreptul de vot. De asemenea, Antiufeev a subliniat că pericolul emană și de la dependența exportatorilor transnistreni de perfectarea actelor vamale de către autoritățile competente moldovene, lucru care face posibilă manipularea voinței Transnistriei. Antiufeev a criticat dur lipsa coordonării activității ministerului de externe cu securitatea, care în astfel de condiții nu poate analiza informația cu scopul planificării politice adecvate. Antiufeev a insistat asupra unei poziții ferme a Transnistriei vis-a-vis de procesul de negocieri. Ministrul economiei, Elena Cernenco, s-a arătat dezamăgită de activitatea grupurilor de lucru, care nu hotărăsc nimic, iar în plan economic toate contactele din grupurile de lucru se reduc la înregistrarea

temporară a agenților economici transnistreni de către organele competente ale Republicii Moldova, cu scopul de a le permite efectuarea exporturilor.

În luarea sa de cuvânt, Igor Smirnov, a subliniat că i s-a creat impresia că ministerul afacerilor externe transnistrean nu activează pentru apărarea intereselor Transnistriei, ci pentru a intra în grațiile participanților la formatul „5+2”, în astfel de condiții se uită că scopul principal este recunoașterea independenței, în conformitatea cu rezultatele referendumului din septembrie 2006. Smirnov a insistat ca ministrul de externe să colaboreze cu securitatea pentru a fi pregătit mai bine informațional. Pe viitor sarcinile ministerului de externe trebuie să fie concentrate asupra:

- regulamentului privind negocierile oficiale în format „5+2”;
- garanțiilor procesului de negocieri, ca documente internaționale, pentru a nu minți Rusia, Ucraina, OSCE și comunitatea internațională;
- crearea unui mecanism garantat pentru asigurarea activității economice externe a Transnistriei.

Alegerile prezidențiale din Transnistria vor avea loc pe 11 decembrie 2011

Comisia Electorală Centrală (CEC) din Transnistria s-a întrunit într-o ședință pentru a discuta devizul de cheltuieli și alte probleme organizatorice în vederea prezidențialelor, fixate pentru 11 decembrie 2011. Potrivit comunicatului CEC cheltuielile pentru desfășurarea alegerilor se vor cifra la aproximativ \$800 mii, 80% dintre care fiind necesare pentru salarizarea membrilor organelor electorale.

Congresul partidului majoritar „Obnovlenie” a decis participarea în alegerile prezidențiale

La 14 mai 2011, la cel de al treilea congres al partidului majoritar din Transnistria a fost adoptată decizia de participarea la alegerile prezidențiale din Transnistria, programate pentru 11 decembrie. La congres au participat peste 400 de delegați și oaspeți din partea partidului de guvernământ din Rusia „Edinaya Rossia”. Delegația reprezentanților partidului de guvernământ din Rusia a fost condusă de Președintele comisiei Dumei de Stat pentru politică externă, Constantin Cosacev, care s-a adresat delegaților cu un cuvânt de salut din partea Președintelui Dumei de Stat, Boris Grîzlov. În mesajul său Președintele Dumei de Stat a subliniat că “Rusia și Transnistria au legături e tradiționale de prietenie. Fiind garant al stabilității și păcii în regiune Federația Rusă va contribui și în continuare la dezvoltarea și înflorirea republicii nistrene...”. Grîzlov și-a exprimat suportul pentru reforma constituțională din Transnistria, scopul căreia este armonizarea legislației regiunii cu legislația Rusiei.

În cuvântarea sa către congres Președintele Sovietului suprem al Transnistriei și liderul partidului majoritar, Anatolii Kaminski, a afirmat că parcursul optimal pentru Transnistria este recunoașterea acesteia în calitate de subiect al dreptului internațional. Potrivit lui Kaminski exemplele recunoașterii independenței Osetiei de Sud și a Abhaziei de către Rusia, precum și recunoașterea independenței Kosovo de către un șir de state occidentale inspiră încredere că și Transnistria poate urma aceeași cale. În același context, Kaminski a subliniat că recunoașterea independenței Transnistrie de către Rusia ar da un impuls dezvoltării economice a regiunii. Referindu-se la eventualele termene de recunoaștere a independenței Transnistriei de către Rusia, Kaminski a declarat că înțelege subtilitățile și dependența de factorii externi, dar pînă la întrunirea condițiilor necesare pentru recunoașterea independenței Transnistriei Rusia ar trebuie să se conducă de hotărîrea Dumei de Stat din 1996 privind „declararea Transnistriei drept zonă de interese strategice deosebite ale Rusiei”. La finalul congresului, Kaminski a anunțat că “Obnovlenie” a acumulat destulă experiență politică în cei 10 ani de existență și se poate lansa cu propriul candidat la prezidențialele din 11 decembrie 2011. El a specificat că

Înaintarea candidaturii pentru funcția prezidențială se va face la cel de al IV-lea congres al „Obnovlenie”, în luna septembrie și că este pregătit să onoreze încrederea formațiunii pe care o conduce (*potrivit portalului www.regnum.ru*).

Înrăutățirea situației economice

Liderul transnistrean, Igor Smirnov, a emis o dispoziție prin care a fost creată o comisie interdepartamentală "pentru elaborarea măsurilor controlului de stat al eficienței activității întreprinderilor industriale". Din comisie fac parte: președinte – Piotr Stepanov, ministrul industriei; Elena Cernenco, ministru al economiei; Irina Molocanova, ministrul finanțelor; Svetlana Izmestieva, președinte al Curții de Conturi. Decizia a fost luată ca urmare a constatării că privatizarea începută în 2002 nu a dat rezultatele scontate pe motiv că noii proprietari nu-și îndeplinesc obligațiile investiționale. Agenția transnistreană "Olvia-Press" a trecut în revistă lista întreprinderilor industriale cu pondere, care au fost privatizate și care în prezent se află într-o situație deplorabilă. Pe de altă parte, Smirnov afirmă că după privatizarea proprietății publice în statul trebuia să-și păstreze pîrghii de influență asupra activității întreprinderilor. În acest context, Smirnov a făcut referințe la situația dificilă în care a nimerit Uzina metalurgică de la Rîbnița (UMR), care a primit un credit substanțial de la autorități și nu este în stare să-l ramburseze. Mai mult, UMR a nimerit într-un conflict deschis cu autoritățile vamale transnistrene, conduse de fiul lui Smirnov, lucru ce indică asupra substratului politic al conflictului în ajunul alegerilor prezidențiale, programate pentru decembrie 2011.

În aceste circumstanțe, autoritățile locale de la Rîbnița au propus conducerii UMR să convoace adunarea generală a acționarilor, în vederea identificării unei soluții pentru întreprinderea ce stagnează de aproximativ un an, lucru ce se răsfrînge negativ asupra defalcărilor în bugetul municipal, contribuind la creșterea datoriilor pentru achitarea salariilor. Cu probleme similare se confruntă și alți agenți economici importanți din Transnistria. În consecință în 2010 soldul negativ al contului curent al balanței de plăți al Transnistriei a constituit \$643milionale sau cu ~ 24,3% mai mult decît în 2009. În anul curent lucrurile nu pare să se îmbunătățească.

Eliberarea jurnalistului Ernest Vardanean din închisoare

La 5 mai 2011 liderul transnistrean Igor Smirnov "l-a grațiat" pe jurnalistul Ernest Vardanean, care a fost arestat în aprilie 2010 și condamnat la 15 ani de închisoare pentru "înantă trădare și spionaj împotriva Transnistriei". Grațierea a avut loc ca urmare a cererii lui Vardanean, care „și-a recunoscut vinovăția”, în pofida faptului că anterior se invocau argumente că potrivit normelor legale grațierea poate avea loc doar după ispășirea cel puțin a jumătate din termenul condamnării, adică abia în 2017. Acțiunea lui Smirnov este interpretată prin prisma intenției sale de a candida pentru al cincilea mandat la președinția Transnistriei, cu scopul de a-și umaniza imaginea de lider al unei entități nerecunoscute, aduse la limita sărăciei crase în cei 20 de ani cît a guvernat-o. Pe de altă parte, autoritățile transnistrene mai dețin un cetățean – Ilie Cazac, condamnat la 14 ani de închisoare, de asemenea, pentru "înantă trădare și spionaj împotriva Transnistriei", care însă refuză să-și recunoască vinovăția.

IV. RELAȚII EXTERNE

1. Integrare europeană

Ședința Consiliului de Cooperare Uniunea Europeană-Republica Moldova

Pe 5 mai 2011, la Bruxelles, s-a desfășurat cea de-a 13-a ședință a Consiliului de Cooperare UE - Republica Moldova, la care au fost în revistă progresele înregistrate de Moldova pe parcursul european în ultimul an și stabilite liniile directe ale cooperării viitoare moldo-comunitare. Delegația moldovenească a fost compusă din prim-ministrul Vlad Filat, prim-viceprim-ministrul și ministrul de externe, Iurie Leancă, vice-ministrul de externe, Natalia Gherman, viceprim-ministrul pentru reintegrare, Eugen Carpov, vice-ministrul economiei, Octavian Calmîc, vice-ministrul justiției, Oleg Efrim, șeful adjunct al Departamentului pentru Integrare europeană a Ministerului Afacerilor Externe, Eugen Caras și șeful Misiunii diplomatice a Moldovei pe lângă Uniunea Europeană, Daniela Cujbă. În cadrul ședinței Consiliului de Cooperare a fost aprobat cel de-al doilea raport de progres privind negocierea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană și discutate aspirațiile europene ale Moldovei în contextul procesului de revizuire a Politicii Europene de Vecinătate.

Concluziile Consiliului de Cooperare au fost expuse într-un [comunicat de presă](#):

- Consiliul de Cooperare re-amintește despre importanța respectării standardelor democratice și a statului de drept și a creării unei atmosfere de incluziune pentru găsirea soluției de depășire a impasului politic legat de nealegerea președintelui țării;
- Consiliul de Cooperare speră că alegerile locale din 5 iunie vor demonstra un progres în respectarea standardelor internaționale;
- UE își exprimă aprecierea față de programul de reforme al Guvernului Moldovei și consultații pro-active ale acestuia cu UE și alți donatori privind asistarea reformelor. În același timp, UE subliniază importanța implementării și aprofundării reformelor inițiate în domeniul luptei contra corupției, îmbunătățirea climatului de afaceri și în domeniul justiției, libertății și securității;
- UE își exprimă susținerea totală pentru eforturile guvernului Moldovei de a-și îndeplini angajamentele internaționale de stabilizare macro-economică. UE a salutat eliberarea celei de-a treia tranșe din cadrul Facilității de credit/finanțare extinse a FMI și a anunțat despre intenția sa de a lansa pregătirile pentru următoarea debursare a asistenței macrofinanciare a UE;
- UE salută consolidarea cooperării Moldovei în domeniul politicii externe și de securitate și subliniază angajamentul său față de eforturile de soluționare a problemei transnistrene, prin continuarea activității EUBAM și susținerea măsurilor de consolidare a încrederii.

La [conferința de presă](#) care a urmat ședinței, Zsolt Németh, ministrul de stat pentru afaceri externe a Ungariei și șeful Delegației UE, a declarat că Moldova are un rol special în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, fiind istoria de succes de care Uniunea Europeană duce lipsă în prezent. Uniunea Europeană speră că Republica Moldova va reuși să mențină acest rol și în continuare. Potrivit oficialului european negocierea în ritm rapid a Acordului de Asociere și evoluțiile pozitive în domeniile sectoriale va permite lansarea în viitorul apropiat a negocierilor asupra capitolului privind crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și asupra Acordului privind spațiul european comun. Vorbind despre problema transnistreană, Zsolt Németh a declarat că formatul „5+2” reprezintă unicul format de negocieri acceptat de către UE pentru soluționarea problemei

transnistrene și UE speră ca aceste tratative, sistate acum 5 ani, să reînceapă în iunie 2011.

Ștefan Füle, Comisarul european pentru Extindere și Politică Europeană de Vecinătate a enunțat concluziile Consiliului de Cooperare, menționând că progresul realizat de Moldova pe parcursul ultimului an este încurajator și impresionant, dar UE este în așteptare de realizări mai mari după alegerile locale din 5 iunie. Este vorba de consolidarea realizărilor democratice și intensificarea reformelor în domeniul luptei cu corupția, creării unui mediu de afaceri favorabil, reformării justiției și a poliției. Ștefan Füle a mai subliniat și importanța cooperării regionale pentru Moldova, în special referitor la subiectul transnistrean, îndemnând Moldova să păstreze relații strânse cu Ucraina.

Lansarea Forumului UE – Moldova

Pe 4 mai, la Bruxelles a avut loc lansarea oficială a [Forumului UE-Moldova](#), o inițiativă a Misiunii Republicii Moldova pe lângă UE care a demarat în decembrie 2009, și care își propune să creeze o platformă permanentă și multilaterală de comunicare și cooperare pentru societatea civilă, comunitatea de afaceri și personalități din Republica Moldova și Uniunea Europeană interesați să susțină eforturile de integrare europeană ale Moldovei. La deschiderea Forumului a participat prim-ministrul Vlad Filat, Directorul pentru Rusia, Vecinătatea estică și Balcanii de Vest în cadrul Serviciului European de Acțiune Externă al UE, Miroslav Lajčák, reprezentantul Parteneriatului European pentru Democrație, Markus Meckel și Directorul Fundației Est-Europene din Republica Moldova, Sorin Mereacre.

Un pas mai aproape de începutul negocierilor asupra Acordului privind un spațiu aerian comun între UE și Moldova

Pe 2 mai Comisia Europeană a prezentat Consiliului Uniunii Europene și Parlamentului European o [comunicare](#) privind crearea unui spațiu comun aerian dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. În comunicare, Comisia argumentează necesitatea extinderii cerului unic european asupra Moldovei prin creșterea standardelor actuale privind siguranța aviatică, stabilirea unor condiții de concurență echitabile pentru toți transportatorii aerieni din UE, intensificarea traficului dintre UE și Moldova, îmbunătățirea și diversificarea serviciilor de transport aerian pentru pasagerii din UE și Moldova. În concluzie, Comisia solicită de la Consiliu să autorizeze mandatul pentru inițierea negocierilor și semnarea unui acord global de servicii aeriene libere cu Republica Moldova. Mandatul se va baza pe două componente: 1) deschiderea și liberalizarea piețelor și 2) armonizarea normelor naționale cu standardele de siguranță și securitate europene. Negocierile vor fi purtate de serviciile Comisiei, cu participarea deplină a Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE).

Moldova va participa la EURONEST

Pe 3 mai, la Bruxelles, a avut loc constituirea [Adunării Parlamentare a EuroNest](#), care reprezintă o nouă platformă instituționalizată pentru cooperarea parlamentară dintre statele Parteneriatul Estic – Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova, Ucraina și, suspendată pe moment, Belarus și Parlamentul European (PE). Euronest urmărește accelerarea integrării economice și a dialogului politic dintre UE și statele Parteneriatului Estic.

Adunarea parlamentară a EuroNest va reuni 60 europarlamentari și cîte 10 deputați ai parlamentelor naționale a statelor Parteneriatului Estic și va fi co-prezidată de către Kristian Vigenin, din partea PE și Borys Tarasyuk (Ucraina) din partea statelor Parteneriatului Estic. Euronest va avea și 8 vicepreședinți: patru din partea PE și cîte un vice-președinte din partea Armeniei, Azerbaidjanului, Georgiei și Moldovei. Moldova este reprezentată de către Igor Corman, președintele Comisiei parlamentare pentru politică externă și integrare europeană.

La ședința de constituire au fost aprobate regulile de procedură, create două grupuri de lucru (pentru dialogul cu Belarus și pentru elaborarea regulilor de procedură) și formate 4 comitete, baza celor patru platforme ale Parteneriatului Estic: Comitetul pentru afaceri politice și drepturile omului, democrație, Comitetul pentru integrarea economică, convergența cu politicile UE și armonizarea legislației, Comitetul pentru securitate energetică și Comitetul pentru afaceri sociale, educație, cultură și societatea civilă. La conducerea acestor comitete au fost aleși și deputați moldoveni. Veaceslav Ioniță va fi copreședinte al Comitetului pentru integrare economică, Boris Vieru va fi vicepreședinte a Comitetului pentru afaceri sociale educație, cultură și societatea civilă, iar Dumitru Diacov a fost numit copreședinte al grupului de lucru pentru dialogul cu Belarus.

Ședințele comitetelor de evaluare a Acordului de readmisie și a Acordului de facilitare a regimului de vize

Pe 12 mai, la Bruxelles s-au desfășurat ședințele comitetelor mixte UE-RM de evaluare a Acordului de Readmisie și a Acordului de facilitare a regimului de vize. Potrivit unui [comunicat al MAEIE](#), în cadrul reuniunilor, a fost evaluată aplicarea acordurilor de către statele membre ale UE, discutate cazurile individuale de nerespectare a prevederilor acordurilor și examinate soluțiile pentru rezolvarea acestora. Comitetul a constatat o creștere a numărului de vize eliberate pe parcursul ultimului an.

După încheierea reuniunilor, a avut loc prima rundă de negocieri privind amendarea Acordului de Facilitare a Regimului de Vize. Renegocierea prevederilor Acordului presupune pentru RM extinderea facilităților în procesul de eliberare a vizelor pentru cetățenii RM, precum și ajustarea la noile rigori prevăzute de noul Cod de vize al UE. Următoarea rundă de negocieri va avea loc pe parcursul lunii iulie curent, la Chișinău.

2. Cooperare bilaterală

Republica Moldova-Ucraina

Conflictul comercial dintre Ucraina și Republica Moldova, început încă în 2010 ia amploare. Pe 12 mai, Ucraina a mai trimis o scrisoare la Organizația Mondială a Comerțului, în care solicită Secretariatului OMC crearea unui comisii de experți pentru soluționarea disputei comerciale, pe motiv că partea moldovenească evită desfășurarea oricăror consultări pe subiectul respectiv. Unica rundă de consultări a avut loc în martie, la Geneva.

Merită de menționat faptul că pe 13 mai, Ambasadorul Ucrainei la Chișinău, Serghei Pirojkov, a avut o întrevedere cu ministrul moldovean al economiei, Valeriu Lazăr, în cadrul căreia, [potrivit serviciului de presă a Ambasadei Ucrainei la Chișinău](#), a fost discutată situația curentă și perspectivele relațiilor bilaterale comercial-economice. Cu câteva zile înainte, pe 10 mai, Serghei Pirojkov, a avut o [întrevedere](#) cu vice-ministrul de externe, Andrei Popov, cu care a trecut în revistă situația existentă în procesul de soluționare a problemelor moldo-ucrainene, în special a celei legate de demarcarea frontierei de stat dintre cele două state. Ambasadorul ucrainean a confirmat disponibilitatea Ucrainei de a intensifica dialogul cu Republica Moldova în toate domeniile de cooperare bilaterală, precum și în cele legate soluționarea problemelor bilaterale.

2. Cooperare multilaterală

Republica Moldova-NATO

Pe 13 mai 2011, a avut loc ședința comună a Comisiei Naționale pentru implementarea Planului Individual de Acțiuni a Parteneriatului Republica Moldova - Alianța Nord-Atlantică (IPAP RM-NATO), la care a participat și delegația Secretariatului Internațional NATO. Potrivit unui [comunicat al MAEIE](#), în timpul ședinței au fost făcută o evaluare a

implementării IPAP, expuse prioritățile Moldovei în implementarea IPAP și în extinderea cooperării NATO-Moldova în cadrul IPAP. Progresele înregistrate de autoritățile Moldovei în implementare IPAP au fost apreciate de către experții NATO, însă aceștia au menționat că rămîne încă nefinalizat procesul de adoptare a Strategiei Securității Naționale și Strategiei Militară Națională – documente directorii pentru sectorul național de securitate și apărare.

Republica Moldova–Consiliul Europei

Pe 11 mai, la Istanbul, a avut loc cea de-a 121-a reuniune anuală a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Republica Moldova a fost reprezentată de către prim-viceprim-ministrul și ministrul afacerilor externe și integrării europene, Iurie Leancă.

Pe agenda reuniunii s-au aflat cîteva subiecte:

- reformarea instituției europene - prezentarea raportului de activitate de către Secretarul General al CoE, Thorbjørn Jagland;
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului și reforma Curții Europene pentru Drepturile Omului;

Participanții s-au pronunțat pentru întreprinderea unor măsuri mai hotărîte privind asigurarea eficienței mecanismului de supraveghere a Convenției europene a drepturilor omului și au salutat rezultatele Conferinței de la Izmir privind reforma Curții Europene pentru Drepturile Omului.

- prezentarea Raportului Grupului Persoanelor Eminente „Trăind împreună în Europa secolului 21”

[Raportul](#), prezentat de către Javier Solana, trece în revistă provocările curente în adresa protecției drepturilor omului în Europa și propune soluții pentru depășirea acestora, în baza unor bune practici aplicate deja în Europa și care și-au dovedit eficiența.

- Politica de Vecinătate a Consiliului Europei

Cu ocazia reuniunii anuale a Comitetului de Miniștri a fost deschisă pentru semnare [noua Convenție](#) a Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeii și a violenței domestice. Convenția reprezintă primul instrument legal obligatoriu care creează un cadru legal cuprinzător pentru protejarea femeilor împotriva tuturor formelor de violență și previne, urmărește și elimină violența împotriva femeii și violența domestică. Convenția stabilește și un mecanism internațional pentru a monitoriza punerea sa în aplicare la nivel național.

Președinția rotativă a Comitetului de Miniștri a CoE a fost preluată de către Ucraina pentru o perioadă de șase luni (mai – noiembrie 2011). În timpul președinției sale, Ucraina se va concentra pe realizarea următoarelor [3 priorități](#): 1) protecția drepturilor copilului, 2) drepturile omului și supremația legii în contextul democrației și stabilității în Europa. 3) consolidarea și dezvoltarea democrației locale.

În afara participării la Sesiunea Comitetului de Miniștri, Iurie Leancă a avut [întrevederi](#) cu omologii săi din Norvegia, Croația, Serbia, Irlanda, Cipru, Spania, Slovenia, Liechtenstein, cu care a discutat posibilitățile de extindere a relațiilor bilaterale, integrarea europeană a țării noastre și problematica transnistreană.

V. COMENTARII

Criza constituțională: Responsabilități și consecințe

Veaceslav Zaporozjan, doctor în drept, conferențiar universitar

Ca urmare a numeroaselor condamnări pronunțate de CtEDO împotriva Republicii Moldova, politicienii noștri au dorit să devină publice numele judecătorilor care au emis acte judecătorești ce au prejudiciat bugetul Republicii Moldova. În aceeași ordine de idei considerăm că a venit timpul să se facă publice și numele deputaților care au adoptat acte ce au adus grave prejudicii Moldovei, pentru că unele condamnări la CtEDO se datorează cadrului legislativ inadecvat, uneori adoptat cu rea-voință. Analiza actelor legislative și guvernamentale, ce au prejudiciat bugetul prin condamnările la CtEDO, o vom lăsa pe seama ONG-urilor, care, alăturându-se jurnaliștilor, acuză judecătorii.

În acest articol ne vom limita la analiza unui caz din istoria parlamentarismului nostru, care a condus la trei scrutine parlamentare anticipate și un referendum republican constituțional, fapt ce a prejudiciat bugetul cu zeci de milioane de lei, făcându-ne să uităm pentru mult timp că există și alegeri ordinare. Este vorba de Legea de revizuire a Constituției nr.1115 din 05.07.2000, care constituie generatorul unei profunde crize constituționale și politice, cu care se confruntă țara în prezent.

La 5 iulie 2000 Parlamentul Republicii Moldova, în calitatea sa de adunare constituantă, a adoptat controversata Lege nr.1115-XIV. Prin această lege Republica Moldova, peste noapte, fără consimțământul poporului, care, conform art.2 din Constituție, este suveranul puterii de stat, s-a transformat din republică prezidențială în republică parlamentară. Evenimentul constituțional nu ar fi fost discutabil dacă anterior, la 23 mai 1999, în cadrul referendumului republican consultativ, poporul suveran nu s-ar fi pronunțat pentru întărirea prerogativelor prezidențiale, și nu diminuarea lor. Astfel, la referendum au participat 1,4 milioane de alegători, ceea ce constituia 58,33%, din care 55,3% au răspuns „da” la întrebarea „Sînteți pentru modificarea Constituției în scopul instituirii sistemului prezidențial de guvernare în Republica Moldova, în cadrul căruia Președintele republicii ar fi responsabil de formarea și conducerea Guvernului, precum și de rezultatele guvernării țării?”. La aceeași întrebare au răspuns „nu” - 30,85% de alegători.

Conform legislației în vigoare la acea perioadă, referendumul în cauză nu a avut putere juridică obligatorie, pentru că la el au participat mai puțin de 3/5 din alegători, sau 61%. Dacă la timpul respectiv acționa legislația actuală (care pentru obligativitatea unei hotărîri prevede 50% din 33% de alegători), Președintele de atunci, dl Petru Lucinschi, care a inițiat referendumul, ar fi reputat o victorie indiscutabilă, Parlamentul fiind obligat să-i acorde și prerogativele de conducere a Guvernului, aproape ca în sistemul SUA.

În mod logic și legitim, reprezentanții poporului, respectînd voința poporului, trebuiau să țină cont de opinia majorității, chiar dacă din punct de vedere al legii pentru ei această voință nu era obligatorie. Spre exemplu, în Elveția, pentru ca o hotărîre să devină obligatorie pentru Parlament, este necesar ca pentru ea să voteze 50% din alegătorii ce au participat la referendum.

Comisia Electorală Centrală (CEC), ținînd cont de cuvîntul „poate” din textul art.171 al Codului electoral: „CEC poate declara nevalabil referendumul republican, dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în liste”, a constatat că nu există temei pentru a declara nevalabil referendumul republican consultativ.

Curtea Constituțională, la rîndul său, în baza Hotărîrii nr.32 din 15.06.1999, a confirmat rezultatele referendumului republican consultativ, însă a decis că acesta „poartă caracter

consultativ și rezultatele lui nu produc efecte juridice”. Astfel, Comisia Electorală Centrală și Curtea Constituțională au împăcat atît majoritatea parlamentară, cît și Președintele.

Reprezentanții poporului, însă, fiind în opoziție față de șeful statului, au dorit să-i răspundă cu aceeași monedă și au inițiat revizuirea Constituției în sens invers: pentru diminuarea statutului constituțional al Președintelui și privarea poporului de dreptul de a alege Președintele.

La 2 august 1999, 38 de deputați au ignorat voința poporului expusă în cadrul referendumului din 23 mai 1999 și au depus la Curtea Constituțională un proiect de lege, prin care Președintele urma să fie ales de majoritatea deputaților aleși. Aceștia au fost: Alexandru Moșanu, Valeriu Ghilețchi, Vasile Nedelciuc, Ion Neagu, Alecu Reniță, Alexandru Lazar, Pavel Prodan, Mihai Cimpoi, Ion Dediu, Vasile Cotună, Vasile Șoimaru, Ion Răzlog, Andrei Strîmbeanu, Mihai Ciorici, Ilie Untilă, Ala Mîndîcanu, Ion Ungureanu, Tudor Lefter, Ștefan Secăreanu, Vlad Cubreacov, Dumitru Osipov, Ecaterina Mardarovici, Vasile Untu, Eugen Gîrlă, Anatol Dubrovski, Anatol Ciobanu, Vasile Spinei, Mihai Ceban, Valeriu Muravschi, Dumitru Paladi, Sergiu Zaharia, Vitalie Tabunșic, Ilia Trombițchi, Valeriu Matei, Iurie Roșca, Sergiu Burcă, Vitalia Pavlicenco, Vladimir Reus.

Ținem să menționăm că procedura prevăzută de proiectul depus nu ar fi perturbat foarte grav viața politică a țării, pentru că Parlamentul era obligat să aleagă Președintele. Această procedură de alegere a șefului statului este caracteristică republicilor parlamentare clasice, precum Grecia, Italia ș.a. Printre altele, autorii inițiativei de revizuire a Constituției în nota informativă și-au motivat demersul prin acest argument. Mai mult ca atît, proiectul prevedea că în cazul nealegerii șefului statului Președintele în exercițiu nu are dreptul de a dizolva Parlamentul.

Pentru a înțelege ulterioarele acțiuni ilegale ale Parlamentului, vom reda integral varianta propusă de revizuire a articolului 78 din Constituție „Alegerea Președintelui”:

- (1) Președintele Republicii Moldova este ales de Parlament prin vot secret.
- (2) Poate fi ales Președinte al Republicii Moldova orice cetățean cu drept de vot, care are 35 de ani împliniți, a locuit permanent pe teritoriul Republicii Moldova 10 ani și posedă limba de stat.
- (3) Este ales candidatul care obține votul majorității deputaților aleși. Dacă nici un candidat nu a întrunit această majoritate, se organizează al doilea tur de scrutin, între primii doi candidați stabiliți în ordinea numărului de voturi obținute în primul tur.”

Curtea Constituțională, prin Avizul nr.6 din 16.11.1999, a aprobat proiectul de lege de revizuire a Constituției, pentru că este dreptul Parlamentului, ca adunare constituantă, să schimbe modul de alegere a Președintelui. Credem că s-a comis o greșeală la momentul adoptării Constituției deoarece nu s-a prevăzut în alin.(1) art.142 că forma de guvernămînt poate fi schimbată numai cu aprobarea poporului, prin referendum.

Există multe rezerve și față de acest aviz al Curții Constituționale. Or, prin proiectul avizat de Curtea Constituțională cetățenii Republicii Moldova erau privați de dreptul constituțional de a alege șeful statului. Fără a stăruia asupra acestei concluzii stranie a Curții Constituționale, precum și asupra referendumului din 23 mai 1999, vom constata că reprezentanții poporului au avut dreptul să modifice Constituția, și poate, ca urmare, ne aliniam și noi la statele europene cu tradiții parlamentare.

Însă majoritatea constituțională a Parlamentului de legislatura a XIV-a, conștient sau inconștient, a perseverat în ambițiile sale. La 5 iulie 2000 a adoptat o altă lege, neavizată de Curtea Constituțională, instituind în Republica Moldova o republică „mai parlamentară”.

Astfel, dacă proiectul de lege prevedea alegerea Președintelui țării cu votul a 52 de deputați, noua lege prevedea alegerea lui cu 61 de deputați. Spre deosebire de proiectul de lege, care nu permitea dizolvarea Parlamentului în cazul nealegerii Președintelui, noua lege conține o astfel de prevedere.

În acest mod, Parlamentul de legislatura a XIV-a, mergînd contra propriului popor și a Președintelui, și-a săpat groapa, în care a și căzut ulterior. Eșuînd în alegerea Președintelui, deputații au fost trimiși la „binemeritata” pensie după numai 2 ani de parlamentarism.

Ținem să menționăm că, potrivit Regulamentului care era în vigoare la momentul respectiv, proiectul avizat de Curtea Constituțională putea fi modificat de Parlament numai în plan redacțional. În această situație, în mod logic, punem cîteva întrebări: proiectul inițial a fost modificat întâmplător? el a fost modificat de deputați sau de colaboratorii aparatului Parlamentului? dacă modificarea respectivă a fost operată de deputați, ei au fost preîntîmpinați de ilegalitatea actului săvîrșit? Credem că pentru a afla răspunsul la aceste întrebări este necesară efectuarea unei anchete.

O analiză sumară ne face să credem că modificarea proiectului de lege a fost intenționată, pentru că art. 78 din Constituție în proiectul avizat de Curtea Constituțională conținea 3 alineate, în prezent el conține 6 alineate. O astfel de metamorfoză nu poate fi întâmplătoare. De aici întrebarea: cine este responsabil de această încălcare flagrantă a legii? Avînd în vedere că din această cauză au avut loc 3 scrutine anticipate și un referendum republican, care au implicat cheltuieli considerabile, credem că ar fi cazul ca Procurorul General să intenteze o acțiune penală ori împotriva celor care au votat proiectul de lege neavizat de Curtea Constituțională, ori împotriva funcționarilor Parlamentului, care au „împins” deputaților proiectul de lege „redactat”.

Acțiunea penală, chiar dacă nu s-ar solda cu sentințe, ar fi de învățătură viitorilor deputați sau reprezentanți ai poporului în organele puterii locale, care, după exemplul Parlamentului, nu doresc să voteze decizii pentru executarea hotărîrilor instanțelor de judecată. Unor astfel de consilieri, fără nici o ezitare, li se poate înainta învinuirea conform articolele 328 sau 329 din Codul penal, pentru excesul de putere, depășirea atribuțiilor sau neglijență în serviciu.

Art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție permite Curții Constituționale să controleze constituționalitatea oricărei legi, inclusiv de revizuire a Constituției. Înțelegînd acest fapt, regretatul deputat Victor Cecan a contestat la Curtea Constituțională Legea nr.1115 din 5 iulie 2000 de revizuire a Constituției, depistînd în această lege 17 modificări neavizate de Curtea Constituțională.

Curtea Constituțională a găsit o modalitate foarte simplă de a se eschiva de la garantarea supremației Constituției, declarînd în Decizia nr.5 din 18.05.2001 că legea de revizuire a Constituției, fiind adoptată, face parte din Constituție, din care cauză nu poate fi supusă controlului constituționalității. Astfel, Curtea Constituțională a ignorat propriul său aviz asupra acestui proiect de lege de revizuire a Constituției. În opinia noastră, din cauza avizului respectiv, toate avizele Curții asupra proiectelor de revizuire a Constituției nu au nici o valoare constituțională și juridică, pentru că în procesul adoptării legii deputații pot modifica proiectul avizat fără a fi supuși unei sancțiuni constituționale. Pentru Curtea Constituțională această problemă există și poate fi soluționată numai după reglementarea termenului în care o astfel de lege este susceptibilă căilor de atac. Or, dacă admitem că Curtea Constituțională trebuie să examineze constituționalitatea unei legi de revizuire a Constituției, precum Legea nr.1115 din 5 iulie 2000, acest lucru este problematic, dar ipotetic posibil după aplicarea ei timp de 11 ani.

Revenind la procedura de adoptare a Legii nr.1115 din 5 iulie 2000, vom evidenția graba cu care s-a elaborat proiectul de lege de revizuire a Constituției. Cu doar 12 zile pînă la adoptarea legii, pe 22.06.2000, a fost formată așa-numita Comisie specială pentru examinarea proiectelor de legi privind revizuirea Constituției, formată din 7 membri: președinte - Mișin Vadim, vicepreședinte - Rusu Eugen, membri: Ciobanu Anatol, Moșanu Alexandru, Postoico Maria, Solonari Vladimir și Ungureanu Ion. Graba cu care s-a format comisia și s-a adoptat Legea nr.1115 a fost dictată de necesitatea de a anticipa examinarea proiectului de lege de revizuire a Constituției inițiat de Președintele Republicii Moldova, prin care se întăreau prerogativele șefului statului, Prim-ministrul era obligat să raporteze Președintelui țării despre acțiunile sale, se institua procedura de control popular, prin referendum, al legilor de revizuire a Constituției ș.a. Nu întâmplător acest proiect a fost avizat de Curtea Constituțională la 11.07.2000, după ce Constituția era aproape modificată, iar Președintele Republicii Moldova nu mai avea dreptul de a iniția revizuirea Constituției.

Comisia formată trebuia să examineze trei proiecte de lege de revizuire a Constituției. Din 3 proiecte (în Parlament erau înregistrate 6 proiecte) Comisia a ales diferite norme, fără a lua în considerație conceptul inițial al fiecărui proiect. Spre exemplu, proiectul inițial nu numai excludea funcția de supraveghere a Procuraturii, dar și trecea această instituție sub autoritatea Ministerului Justiției, așa cum cereau instituțiile internaționale. Legea nr.1115 însă a stipulat numai prima parte a acestui concept, deși în nota informativă și în ședință deputaților li s-a comunicat că Procuratura va trece sub autoritatea Ministerului Justiției.

Nu putem să afirmăm că deputații au încălcat Regulamentul Parlamentului nefiind în cunoștință de cauză. Vicepreședintele Comisiei speciale constituționale i-a preîntîmpinat că Regulamentul nu permite modificarea proiectului de lege de revizuire a Constituției avizat de Curtea Constituțională. Parlamentul însă, cu o febrilitate de nedescris, a adoptat urgent această lege, care de fapt schimba forma de guvernare, în aceeași zi în trei lecturi.

Mai mult ca atît, art.78 din Constituție, propus de Comisia specială pentru adoptare, conținea 7 alineate, unul din ele, al patrulea, avînd următorul cuprins: *„Dacă și în turul doi nici un candidat nu va întruni numărul necesar de voturi, se organizează al treilea tur de scrutin cu candidații participanți la turul doi, ales considerîndu-se candidatul care a obținut votul deputaților aleși”*. Din cîte vedem, acest alineat ar fi salvat țara noastră de toate cheltuielile zadarnice în alegerile anticipate.

Cu părere de rău, la insistența unor deputați, acest alineat a fost exclus. Astfel, în ședință, președintele comisiei speciale constituționale a exclamat: „nu mai puțin de 3/5, și de 100 ori, dacă nu s-au găsit 3/5, Președintele să-i împrăștie dacă nu au minte cei din această sală, de aceea nu mai puțin de 3/5. Măcar și 2, 3 sau 20 de tururi (trad.aut.)”. La unison, deputatul Vladimir Voronin a declarat: „...noi vorbim de Președintele țării, dacă noi dorim să ridicăm acest statut al Președintelui țării, dumnealui trebuie să fie încredințat că are o susținere de o majoritate mai mare decît 50 plus 1. Această majoritate îi dă lui, îi permite de a fi mai independent, mai de sine stătător în activitatea lui de Președinte. Noi insistăm, fracțiunea, să scoatem aceste două cuvinte, că turul nu știu care cu 50 plus 1, și să repetăm de cîte ori trebuie alegerile acestea pînă ce se va alege un Președinte ca lumea”. De remarcat că după această declarație președintele Comisiei speciale a declarat fără a ezita: „Este clară formula. Se exclude alineatul care prevede turul trei, cu votul majorității deputaților”.

Credem că Republica Moldova ar trebui să știe toate aceste lucruri, care, indiscutabil, au condus la actuala criză constituțională. Cu părere de rău, votarea Legii nr.1115 din 05.07.2000 de revizuire a Constituției nu a fost nominală. Putem să spunem doar că din

95 de deputați de legislatura a XIV-a prezenți la ședința din 05.07.2000, numai 5 au votat împotriva legii în cauză.

În încheiere vom consemna că alegerile anticipate, de care aceste persoane se fac vinovate în mod direct, au costat bugetul Republicii Moldova: la 25.02.2001 - 7 milioane lei, la 29.07. 2009 - 16,2 milioane lei, la 05.09.2010 - 8,1 milioane lei, la 28.11.2010 - 45,7 milioane lei plus 13,1 milioane lei pentru renumărarea voturilor - în total 90,1 milioane lei. După dizolvarea Parlamentului de legislatura a XIV-a, pentru 2 ani de „guvernare”, unii deputați s-au ales cu pensii în cuantum de 75% din toate veniturile obținute în această funcție. Comparînd prejudiciile aduse țării de unii judecători și de aleșii poporului care au votat o lege antistatală, nu sesizăm o diferență prea mare.